

РЕЦЕНЗИЯ

НА ПРЕДСТАВЕНИ НАУЧНИ ТРУДОВЕ ЗА УЧАСТИЕ В КОНКУРС ЗА ЗАЕМАНЕ

НА АКАДЕМИЧНАТА ДЛЪЖНОСТ „ПРОФЕСОР“,

В ПРОФЕСИОНАЛНО НАПРАВЛЕНИЕ 1.2. ПЕДАГОГИКА (ПРЕДУЧИЛИЩНА

ПЕДАГОГИКА), ОБЯВЕН В ДВ БРОЙ 67/ 28 ЮЛИ 2020 Г. С ЕДИНСТВЕН

КАНДИДАТ РОЗАЛИНА ЕНГЕЛС – КРИТИДИС, ДОЦЕНТ ВЪВ ФНОИ,

СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

ЧЛЕН НА НАУЧНОТО ЖУРИ: ПРОФ. Д-Р МАРГАРИТА ХРИСТОВА КОЛЕВА

Биографични данни и професионален статус на кандидата

Доц. дн Розалина Енгелс – Критидис е единствен кандидат в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПН 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика). През 1999 г. получава бакалавърска степен по предучилищна педагогика във ФНПП, през 2004 г. завършва Факултет по славянски филологии и получава ОКС бакалавър по българска филология, а през 1999 г. във ФНПП получава магистърска степен по предучилищна педагогика със специализация Педагогика на масовата и художествената комуникация. Доц. д-р Енгелс – Критидис успешно защитава дисертационен труд на тема „Изграждане на умения за интерпретиране на иносказателността на пословици и поговорки у 5-7-годишни деца“ и придобива ОНС „доктор“ през 2004 г. а през 2020 придобива научната степен „доктор на науките“ с докторски труд на тема „Индивидуализация и диференциация на педагогическото взаимодействие в детската градина“. Последователно от 2008 г. до настоящия момент доц. д-р Енгелс – Критидис е старши асистент по предучилищна педагогика (май 2006 - май 2008); главен асистент по предучилищна педагогика (юни 2008 – май 2014) и от 2014 е доцент по 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика - овладяване на езика и развитие на речта).

Богат и разнообразен е професионалният път на доц. д-р Критидис като учител и преподавател в СУ. От 2000 до 2006 г. последователно заема различни длъжности: детски учител по български и английски език; хоноруван асистент по предучилищна педагогика във ФНППИ; преподавател в Предучилищна школа по изкуства и английски език „Любознайко“; преподавател по история и цивилизация в девети и десети клас на английски език; класен ръководител на X клас; учител по история; преподавател в извънучилищни занимания по английски език с деца от предучилищна и начална училищна възраст; учител по английски език в начална училищна степен; води курсове по английски език за възрастни; организира и провежда детски концерти, конкурси, фестивали и пр. Като хоноруван преподавател е рецензент на над 40 дипломни работи на студенти от ФНПП. С тази си дейност доц. Критидис натрупва сериозен професионален – теоретичен и практически опит, което по същество е предпоставка за успешна академична кариера.

В своето битие на университетски преподавател и административен ръководител - зам. декан на ФНОИ, доц. Критидис изпълнява редица функции – член на ФС на ФНПП/ФНОИ, Еразъм+–координатор; член на Редакционната колегия на Годишника на ФНОИ - СУ, Книга „Педагогически науки“ (от 2019); член на комисии по атестиране, по оценката на проекти, по изготвяне на доклад за следакредитационно наблюдение, за подготовка на документация за програмна и институционална акредитация на ФНОИ/ФНПП и СУ и пр.

Доц. Критидис осъществява и богата експертна, оценителска и консултантска дейност. Участва в 10 научни журита - вътрешен рецензент, становища на седем дисертационни труда за степен „доктор“ и на един труд за степен „доктор на педагогическите науки“. Под научното ръководство на доц. д-р Розалина Критидис пет докторанта са защитили дисертационните си трудове – 4 от които на английски език. Научен ръководител е на магистърски програми. В качеството си на зам.-декан участва в комисии за оптимизиране на докторски програми, за разработване на критерии на докторски дисертации и за подбор на млади учени и пост-докторанти, за разработване на концепция и статут на Докторантско училище към ФНПП. Получава сертификат от участие в 9 курса за следдипломна квалификация. Специализира и се квалифицира в областта на педагогическата наука в образователни институции, в част от които със стипендия в Германия, Словакия, Швеция, Унгария, Гърция, Белгия, Великобритания. Изявява се като успешен и запомнящ се учител по програми за педагогически специалисти и други, свързани с образованието и социалната работа дейци.

Като преподавател в ФНПП/ФНОИ чете лекции по основни учебни дисциплина на студенти ОКС „бакалавър“ и ОКС „магистър“ – Въведение в специалността, Увод в ПП, Педагогика на овладяване на езика и развитие на речта, Изследователски технологии в предучилищното образование, Предучилищна педагогика, Интеркултурна компетентност на учителите, Образователни аспекти на интеграцията на деца-мигранти, Педагогическо взаимодействие за интерпретиране на иносказателността, Книгите за деца в обучението по чужд език, Педагогическо взаимодействие за творчество и много други авторски лекционни курсове, семинарни занятия и практика в детската градина. Има изнесени 7 лекции в чужбина. Разработва авторски учебни програми на български и английски език за докторска степен - Приложение на изследователските технологии в предучилищното образование и Съвременни европейски модели на предучилищно образование.

Доц. Розалина Енгелс участва в разработването и реализацията на 10 научни и практико-приложни проекти. Участва в 14 конференции и научни срещи в чужбина, в 50 научни срещи и конференции в България и в 5 научни съвети и бордове в чужбина, От декември 2016 г. е член на редколегията на Journal of Early Childhood Studies (Турция) и на редакционната колегия на Годишника на ФНОИ - СУ, Книга „Педагогически науки“. Има опит в оценяване на европейски образователни проекти по програма Еразъм+. Външен оценител е на проектопредложения в областта на образованието и науката по механизма на ЕЕА grants, по „Програма за учене през целия живот“, по програма „Сократ“. Участва в сертифицирано обучение за потенциални оценители по оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“.

В различни периоди от време Доц. д-р Розалина Критидис е научен секретар, член на УС, на контролната комисия и изпълнителния комитет на Българския национален комитет за предучилищно образование ОМЕР към Световната организация за предучилищно образование ОМЕР и координатор ресор „Проекти и комуникации“. Член е на Cambridge Post-Doc Society (Кеймбридж, Великобритания). Член на Съюза на учените в България. От 2001 е член на Българския национален комитет за предучилищно образование ОМЕР към Световната организация за предучилищно образование. Получила е 7 стипендии, 5 индивидуални грантове, 2 пъти е номинирана от ФНПП за наградата „Питагор“ на Министерство на образованието и науката и 1 път за наградата „Млад учен на СУ „Св. Климент Охридски“.

Направената професионална справка е сериозна заявка за пълноправно участие на доц. д-р Розалина Енгелс – Критидис в конкурса за професор към ФНОИ, СУ.

Характеристика на научно-изследователската и научно-приложната продукция на кандидата за заемане на академичната длъжност „професор“.

Предоставеният от доц. дн Розалина Енгелс – Критидис пакет от документация

за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ е в съответствие с изискванията на нормативните документи, вкл. Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“. Кандидатката заявява участие в конкурса със сериозен набор от научни публикации, които покриват в пълнота количествените и качествени изисквания и я представят като сериозен учен, преподавател, експерт и консултант в областта на предучилищната педагогика. Основните изследвания на авторката, тяхната задълбоченост и перспективност, и насочеността им към децата от предучилищна възраст и техните учители - **най-общо презентират заслуженото ѝ място в научната педагогическа общност.**

В обявеният конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“ доц. дн Розалина Енгелс - Критидис участва с научна продукция както следва:

- **2** самостоятелни монографии,
- **6** самостоятелни глави в колективни монографии,
- **3** студии, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация;
- **6** студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове;
- **4** статии, доклади, рецензии и др. публикации в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация;
- **21** статии, доклади и други публикации в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове;
- **1** публикуван университетски учебник (в съавторство),
- **1** публикувано учебно пособие, за ползване в мрежата на детските градини
- **Научен редактор или съставител на научни разработки - 3 броя.**

С представените публикации за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ доц. дн Розалина Енгелс – Критидис не е участвали в конкурса за заемане на академичната длъжност „доцент“.

Прегледът на публикациите на доц. д-р Критидис във връзка с изпълнението на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ показва, че тя значително надвишава минималните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“ - общият брой събрани от авторката точки е 1932, а по показатели както следва: група показатели А - 50 точки; група показатели Б - 100 точки; група показатели В – 100 точки; група показатели Г – 536,4 точки; група показатели Д - 725 точки; група показатели Е – 42, 6 точки.

За популярността и научната компетентност на авторката може да се съди и от броя цитирания, които са както следва:

- **17** броя - цитирания или рецензии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (Показател 11);
- **44** броя цитирания в монографии и колективни томове с научно рецензиране (Показател 11);
- **6** броя цитирания или рецензии в нереферирани списания с научно рецензиране (Показател 13).

Цялостната академична дейност и научна продукция на кандидатката за участие в конкурса за „професор“ доц. дн Розалина Енгелс – Критидис представя нейната последователна и системна дейност по разпознаване и разкриване на редица теоретични и практико-приложни аспекти на предучилищната педагогика, на овладяването на езика и развитие речта на децата, на ранното чуждоезиково обучение

на индивидуализацията и диференциацията на педагогическото взаимодействие с деца от предучилищна възраст, на педагогиката на масовата и художествената комуникация, на сравнителното и интеркултурно образование, на педагогиката за деца със специални образователни потребности и пр. Във всяка от представените публикации, както и в цялата академична активност на кандидатката се очертана нейният собствен научен и оригинален почерк, нейната ерудиция, социална и професионална ангажираност, отношение към научната обективност и най-важно отношение към детето във възрастта на детството. Езикът на писане е академично обоснован, стилът е научно издържан, прецизно е използван понятийния апарат на педагогическата наука.

Монографията на доц. дн Розалина Енгелс - Критидис, озаглавена „Съвременни аспекти на предучилищното образование в България“, второ преработено издание с допълнения и актуализации, С., 2020, издадена на английски език, може да се определи като събирателен образ на разбиранията и опита на авторката по ключови проблеми на образованието на детето от предучилищна възраст. **Разработката е представена като хабилитационен труд за участие в обявеният конкурс за професор.** Монографично изследване е разпределено в седем глави, разгърнати върху проучване на литературни източници, собствени изследвания, наблюдения, опит и анализи с теоретична и практическа значимост. Тази многообхватност на изследователските методи и на конкретно коментираните проблемни сфери придава особена визия на труда и е напълно в смисъла на заявеното заглавие. Независимо от своята обособеност и завършеност, всяка от главите предлага съдържание, обобщения и изводи, които предизвикват автора за следващи изследвания, откриване на нови данни, разсъждения с нов поглед, нова съдържателна интерпретация на проблема и пр. Налага се изводът, че доц. дн Критидис е автор с много добри научно-теоретични и изследователски компетенции, и идеи за перспективно развитие на предучилищното образование.

В съдържателен план в хабилитационния труд се проследява нормативната уредба и концептуалните тези относно предучилищно образование, които логически са свързани с подготовката на педагогическите специалисти, обучавани в българските университети. Интерес за педагогическата теория и практика представлява очертаният личностен и професионален профил на качествения детски учител - образование, възможности за кариерно развитие, съвременни проблеми при взаимодействие с децата на 21.век. Важно е да се подчертае, че авторката заявява разбиране за необходимостта от нова парадигма за подготовката на педагога, детски учител, предвид съвременните потребности и предизвикателства пред детето. Израз на това виждане се открива във втора и трета глави от монографията. Задълбочено и професионално доц. дн Критидис представя многоаспектно, психолого-педагогическо изследване, свързано с индивидуализацията и диференциацията на педагогическото взаимодействие с децата, по-високите им образователни постижения и причините за това. Процедурите са описани професионално, резултатите са онагледени, анализите са следствие от зададените критерии, обобщенията и изводите компетентни с теоретична и практическа насоченост. Научно постижение на авторката е представеният и апробиран вариативно-динамичен Модел на педагогическо взаимодействие, разработен за приложение в български детски градини, базиран на учене чрез преживяване и личностно значим практически опит на децата. Всеки от компонентите на Модела има своята научна интерпретация и дава информация за педагогическата практика на детския учител. Аргументирано е обосновава необходимостта от нов индивидуализиран проект за работа с децата от предучилищна възраст, като тезите в този смисъл имат приносен характер.

Безспорно доказателство за професионалната ориентация и последователност в разработването на различни аспекти на предучилищната педагогика е пета глава от хабилитационния труд на авторката – т.е. теоретико-нормативният преглед на

проблематика, свързана с овладяването на езика и развитието на речта от децата в предучилищна възраст, в българска образователна среда. Прави впечатление изследователската насоченост към университетската теоретична и практическа подготовка на бъдещите детски учители по посока на тяхното успешно взаимодействие с децата именно в сферата на езиковото развитие и подготовката за ограмотяване. Прецизно и критично авторката прави анализ на нормативни документи и педагогическа практика, като едновременно с това разкрива значимостта им и обосновава необходимостта от разширяване приложението на иновативни образователни концепции в българските детски градини, свързани с грамотността.

В смисъла на овладяването на езика и развитието на речта доц. дн Критидис прави нов прочит на процеса на възприемане на алегорията от български деца от предучилищна възраст. В дълбочина и като възможност за доразвитие на проблематиката се търси и открива разликата между близките понятия „смисъл“ и „значение“ (дефинирани от Виготски и доразвита от Лурия) и се разглеждат детските „интерпретации на иносказателността като междинна точка в извървяване на пътя от индивидуалния за детето смисъл към приетото в обществото значение“. Този подход към проблема и научният анализ на резултатите от изследването са факт с приносен характер. В същата смислова характеристика е и последната част от хабилитационния труд на доц. дн Розалина Критидис – представена е образователната програма за български деца, посещаващи подготвителни групи в неделни училища в Гърция. Всъщност, насочеността е към интеркултурното образование на децата на основата на житейските ситуации, вписани в пословиците и поговорките, използвани в културата и на двата народа

Цялостният преглед на труда на доц. дн Розалина Енгелс – Критидис на тема **„Съвременни аспекти на предучилищното образование в България“** дава основание да се направят два основани извода – първият - разработката не е самоцелна, не е резултат от умозрителни интерпретации, тя е резултат от изследователски процедури (авторски и стандартни) и второ – тя е съвременна, научно обосновава и практически полезна творба с конкретни приносни моменти.

Втората монография на доц. дн Розалина Пламенова Енгелс – Критидис на тема **„Индивидуализация и диференциация на педагогическото взаимодействие в детската градина“** е сериозен научен опит за нов прочит на проблематиката, свързана както с разбирането ѝ за ролята на индивидуалните различия и потенциал на детето в процеса на неговото развитие, образование и социализация, така също и с необходимостта от пре моделиране на технологичния конструкт на педагогическото взаимодействие с детето на 21.век. Пре моделиране, което на практика да операционализира изконния проблем на педагогическата наука – индивидуализацията и нейното съвместяване с диференциацията на педагогическото взаимодействие, както и да се разкрият вариантите за приобщаващо образование на децата с различни познавателни възможности. В труда си авторката разглежда две основни теза - тезата за същността и смисъла на идеята за индивидуализацията и диференциацията на педагогическото взаимодействие на основание личностния потенциал на уникалното дете и тезата за перманентното му обогатяване в условията на ученето чрез преживяване и личностно значим детски опит, на детските открития и насърчаване на детския откривателски дух, на ученето чрез правене и пр. *Определено с приносен характер са постановки, свързани с разширеното интерпретиране на понятията „индивидуализация и диференциация“, с възможностите за фокусиране на педагогическото взаимодействие към образователния напредък на всяко дете, с предложената вариативно-динамична система от методи, похвати, средства и форми на групово педагогическо взаимодействие, целенасочено използвани в единен цялостен персонализиран подход, с възможностите за постигане на емоционално благополучие на всяко дете и пр.*

Доц. дн Розалина - Критидис участва в обявеният конкурс за професор и чрез **публикации в 6 колективни монографии**. Два са акцентите в тези публикации – работата с деца със специални образователни потребности и сравнителен анализ на предучилищното образование в България и Словакия. Разработките в този смисъл са с висока научна стойност в теоретичен и в научно-приложен план. Предложените от авторката модели - „*Образователна програма за насърчаване изграждането на положително отношение към математиката в предучилищна и начална училищна възраст при деца с типично развитие и деца с лека интелектуална недостатъчност*“, „*Природна програма за развитие на емоционалната интелигентност при деца в предучилищна възраст с типично развитие и със синдром на Даун*“, набор от конкретно избрани детски литературни произведения като средство и инструмент за развитие на позитивни емоционални нагласи и за намаляване на негативните емоции чрез трансформирането им в положителни и пр., определено **имат приносен характер** за работата в детските градини и в семейната среда.

Научната компетентност на авторката се разкрива и чрез **публикуваните студии в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестно бази данни с научна информация**. В тях ясно е изразено мнението на доц. Критидис по отношение на специфичните особености и характеристики на съвременното дете - психически, физически и поведенчески особености, преживявания, потребности, интереси, качества, знания, умения, отношения, постижения, способности, таланти, затруднения и пр. В това многообразие тя извежда като основание за индивидуализация и диференциация атрибута „себестойност“ на детето и предлага варианти за неговото емоционално благополучие и осмислена детска активност. Заслужава внимание и докладът на авторката на тема „Профили на работещите в системата на образованието и грижата в ранна детска възраст в Европа: БЪЛГАРИЯ“, в които на основание собствени изследвания оформя профилите на персонала в ранна детска възраст в 30 държави с ключови данни за системите за дневни грижи и пр.

В конкурса за професор доц. дн Розалина Енгелс – Критидис участва и с **6 студии, публикувани в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове**. В съдържателен план студиите са в контекста на основните авторски изследвания - ролята на целите за стимулиране на детските преживявания и техният перспективен смисъл за детското развитие и индивидуални творчески изяви; потенциала на децата в предучилищна възраст за разбиране и използване на иносказателността; на предучилищното образование в България и Словакия, като се търсят както някои общи елементи между тях, така и на някои различия. Особено внимание авторката отделя на концепцията за грамотност на децата от предучилищна възраст, съществена част от която са комуникативните им умения, както и на специфичното образование на бъдещите учители, призвани да оgramотяват децата. Всяка от студиите е разгърната върху основата на конкретна изследователска дейност на авторката, което е гаранция за обективност и приложимост на нейните иновативни идеи.

Безспорен интерес в изследователската дейност на доц. дн Критидис представляват публикациите ѝ – статии, доклади, рецензии и др. в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с научна информация. С иновативен характер е публикацията, свързана с развитието и ученето в ранното детство с фокус върху езика и комуникацията. Добре аргументирани са и тезите в разработката на авторката относно ролята на учителя в качеството му на ключов субект в процеса на образователно взаимодействие в детската градина – маркирани са основни акценти в личностния и професионален профил на качествения детски учител. С практическа насоченост е материалът, отнесен към „добри политики

и практики в сферата на социалната, образователната и езиковата подкрепа на деца с мигрантски произход в предучилищни институции в гр. Мюнхен, Германия“ и инструмента за предварителна оценка на нивото на немски език на децата-мигранти преди постъпването им в училище (SISMIK).

Доц. дн Розалина Енгалс – Критидис представя и 21 статии, доклади и др. публикации в нереферирани списания с научно рецензирани или публикувани в редактирани колективни токове. Най-общо те са насочени към изследвания върху няколко основни за предучилищната педагогика проблема. Като съществен се откроява проблемът за емоционалната интелигентност и емоционалното благополучие на децата от предучилищна възраст, спецификата на индивидуалния образователен напредък, ролята на сравнението в хода на детската познавателна дейност и пр. Изследователските търсения на доц. дн Критидис са насочени и към подготовката на децата за училище и ролята на качествения детски учител в този процес.

Внимание в творческата дейност на доц. Критидис е отделено на сравнителния подход - представя се системата на предучилищното образование в Испания - прилики и разлики с предучилищното образование в България, както и на университетското образование на детските учители и др., на интеркултурно образование на български деца в предучилищна и начална училищна възраст, живеещи в Гърция.

Оценка на учебно-преподавателска дейност на кандидата

На основание представените документи от администрацията на ФНОИ конкурсът за заемане на академичната длъжност „професор“ е осигурен с изискуемата учебна натовареност за учебната година. Учебната заетост за учебната 2019 /2020 е **1686, 4** часа, от които **852** часа аудиторна заетост. **Задължителните лекционни курсове**, които води доц. дн Розалина Критидис за **ОКС „бакалавър“** са: Въвеждане в специалността; Педагогика на овладяване на езика и развитие на речта; Основи на предучилищната педагогика; Изследователски технологии в предучилищното образование. Избираемите лекционни курсове са: Авторски цикъл лекции по Педагогическо взаимодействие за интерпретиране на иносказателността; Детето в света на пословиците и поговорките и пр. **В ОКС „магистър“** доц. д-р Критидис води лекционни курсове както следва: Предучилищна педагогика; Авторски цикъл лекции на английски език по “Интеркултурна компетентност на учителите” и “Образователни аспекти на интеграцията на деца-мигранти” авторски цикъл лекции по „Педагогическо взаимодействие за интерпретиране на иносказателността”; Авторски цикъл лекции по „Книгите за деца в обучението по чужд език“; Педагогическо взаимодействие за творчество; Изследователски технологии в предучилищното образование и пр. Научен ръководител на магистърска програма „Образователни науки и интеркултурно възпитание“ на английски език. Водените задължителни и избираеми учебни курсове от доц. д-р Критидис се приемат с интерес от студентите – бакалаври и магистри, поради факта на иновативност, на приложност в работата на детския учител, на ползване на информация, методи и средства, характерни за съвременния образователен процес във ВУ. Оценявам високо инициативността, активността и преподавателска ангажираност на участничката в настоящия конкурс за „професор“.

За високото качество и академизъм в преподавателската дейност на доц. Критидис свидетелстват данните за работа със студентите и участието ѝ в студентски научни форуми, работата с докторанти и рецензирането на над 50 дипломни работи на дипломанти-магистри от ФНОИ (бивш ФНПП) и 1 дипломант-магистър от Факултета по славянски филологии.

За нуждите на **преподавателската дейност доц. дн Критидис** в съавторство участва в публикуван университетски учебник (учебен свитък „Детски учители“ – за едногодишно специализирано обучение във висши училища с цел придобиване на

допълнителна квалификация/преквалификация за детски/начален учител) и в учебно пособие за използване в мрежата на детските градини. Прави впечатление практическата насоченост на разработките на авторката и реалните възможности за ползването им в практиката на детските градини. В два поредни сборника авторката прави сравнителен анализ на предучилищното образование в България и Словакия. Колективната монография е разработена по идеен замисъл и с активната научно-редакторска работа на доц. дн Розалина Енгелс-Критидис.

Основни научно-теоретични научно-приложни приноси

Концептуалната ориентация на публикуваните научни трудове, задълбоченото теоретично проучване на редица проблемни области от предучилищната педагогика, организацията и съдържанието на прецизните емпирични изследвания, резултатите от тях и тяхната интерпретация и пр. са сериозен атестат за цялостното научно развитие на доц. д-р Розалина Енгелс – Критидис и значим принос за предучилищната педагогическата теория и практика. Внимание заслужава фактът, че наред с теоретичните интерпретации на съдържанието на различни проблеми, авторката предлага конкретни модели и програми за работа с децата от предучилищна възраст. В своята съвкупност те отразяват различните аспекти от научно-изследователския и преподавателски път на доц. дн Розалина Енгелс - Критидис в света на академичната общност.

Приемам изцяло представената справка относно оригиналните научно изследователски и практико-приложни приноси на доц. дн Розалина Енгелс-Критидис, кандидат за участие в конкурса за заемане на академичната длъжност „професор“ в ПН 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика). Същевременно, в смисъла на синтезираните са:

Приноси в научно-изследователски аспект:

1. Идентифициране на съществени за системата на предучилищното образование в България **проблемни области**, на основание задълбочена теоретична интерпретация на нормативната база и концептуална му визия.
2. **Популяризиране, оценка на постиженията и възможностите за промяна** в областта на предучилищното образование в България чрез сравнителен анализ със системите за предучилищно образование в Словакия, Испания, Гърция. Разкрити са позитивите, негативите и нормативните рамки на образователното съдържание, свързани с подготовката за оgramотвяване и овладяване на родния език от децата в България и Словакия.
3. Разгледано е актуалното състояние на предучилищното образование в България и университетското образование за подготовка на предучилищни специалисти **в общ контекст на взаимозависимост**, като са идентифицирани част от факторите, анализирани причините и оформени идеи за перспективността на този процес.
4. Представен е нов, **актуален прочит на процесите „индивидуализация и диференциация“** в хода на педагогическото взаимодействие с децата от предучилищна възраст върху основата на които е разработен, обогатен и допълнен (след придобиване на научната степен „доктор на педагогическите науки“) **вариативно-динамичен Модел на педагогическо взаимодействие, базиран на учене чрез преживяване и личностно значим практически опит.**
5. Очертани са възможностите и перспективите **за приложимост на Модела** на педагогическо взаимодействие в практиката на детските градини (на основание индивидуализация и диференциация на процеса).
6. Очертана е необходимостта от **задълбочено проучване индивидуалността на съвременното дете** – индивидуални особености, потребности, преживявания,

познавателен опит и познавателни възможности, ценности и пр. насочено към съдействие за емоционално благополучие и активности.

7. Разработена е **авторска методика за проучване** представата за добър/качествен детски учител, очертан е **личностният и професионалният му профил**, както и вариантите за придобиване на професионална квалификация „детски учител“ и възможностите за кариерно развитие в професията - у нас и в чужбина.
8. Научно обоснован и приложен в авторски разработки е т.нар. **приобщаващ подход** при който преди всичко **се търси общото, сближаващото, а не толкова различното** между децата с типично развитие и децата със специални образователни потребности, включени в обхвата на предучилищната възраст. Приносен характер имат предложените от авторката модели за работа с децата в детските градини и в семейната среда.
9. Представена е **нова концептуална визия на педагогическата ситуация** - основна форма за педагогическо взаимодействие с детето от предучилищна възраст, основана върху вариативно – динамичните, синхронни или последователни преходи в нейната организация и реалните възможности за осъществяване на процеси на индивидуализация и диференциация с цел стимулиране на детската активност и условия за емоционално благополучие.
10. Статистически е доказана **значимата връзка между уменията** на децата от предучилищна възраст **да сравняват и уменията да интерпретират** иносказателността. Детските самобитни интерпретации на иносказателността са разгледани като междинна точка в извървяване на пътя от **индивидуалния за детето смисъл към приетото в обществото значение**. Именно преходът „смисъл-значение“ е косвено трансфериран и по посока на успешното педагогическо взаимодействие с деца от предучилищна възраст.
11. С конкретни аргументи научно е обоснована **ключовата роля на отношенията на различни равнища, разгледани като „задвижваща среда“** за успешното овладяване от детето на знания, умения и компетенции. Ученето чрез преживяване и личностно значимият детски опит са „движещите сили“ в смисъла на тези отношения.

Приноси в практико-приложен аспект:

1. Разработени са полезни за практиката педагогически ситуации, постигащи цели в областта на интеркултурното образование; възпитаващи в толерантност и уважение към различията или изграждане на пречупено през музиката като достъпно за възрастта изкуство положително отношение към природата.
2. Разработени и апробирани в практиката в гръцка образователна среда са **3 комплекса приобщаващи образователни програми, безспорен принос за практиката на предучилищното приобщаващо образование**.
3. Разработени са конкретни практически материали за иновативно обучение на студентите от специалностите ППЧЕ и ПНУП.
4. Представени са акценти на нов подход към интеркултурното образование на деца от предучилищна възраст.
5. Разработени са образователни материали - Комплект за индивидуална работа на децата от първа, втора, трета и подготвителна групи, по направление „Български език и литература“ към образователна система „Приятел“ за подготвителна група към ИК „Анубис“ (в съавторство).
6. Популяризирана е системата на българското предучилищно образование в престижни международни издания на английски и немски език, както и в други авторски публикации и редактирани токове на английски език.

Очертаните приноси намират практико-приложна проекция в преподавателската дейност на доц. дн Розалина ЕнгелсКритидис – актуализиране на учебното съдържание и на учебните програми по преподаваните учебни дисциплини.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и представените за рецензирани научни трудове на доц. дн Розалина Енгелс – Критидис отговарят на изискванията на ЗРАСРБ и ПРАССУ. Публикувани са след придобиване от авторката на академичната длъжност „доцент“ и научните степени „доктор“ и „доктор на науките“. Приносите са оригинални с научна стойност и практическа приложимост. Не са открити данни за плагиатство.

На основание изпълнението на наукометричните показатели, високото качество и приносен характер на изследователска и преподавателска дейност, за академична и социална активност на доц. дн Розалина Енгелс – Критидис с убеденост давам своята положителна оценка и призовавам членовете на Научното жури да гласуваме с „ДА“ за избора ѝ за заемане на академичната длъжност „професор“ в Професионално направление 1.2. Педагогика (Предучилищна педагогика).

РЕЦЕНЗЕНТ:

ПРОФ. Д-Р МАРГАРИТА ХРИСТОВА КОЛЕВА